

BAZELE REVOLUȚIONARE ALE ORDINII CONSTITUȚIONALE ROMÂNEȘTI DUPĂ 1989*

Cristian BOCANCEA

Universitatea „Petre Andrei” din Iași

Revenirea României la ordinea constituțională democratică, după patru decenii de totalitarism, s-a produs printr-o revoluție aparent spontană, condusă de o fracțiune anticeaușistă a vechiului partid comunist, preocupată de conservarea rețelelor ei de putere. Din acest motiv, configurarea noilor instituții politice a reunit atât tendințe radical-liberale, cât și tendințele de conservare a *Establishment*-ului național-comunist. În procesul genezei noii ordini constituționale post-comuniste, remarcăm contribuțiile a două instituții cu legitimitate revoluționară: Consiliul Frontului Salvării Naționale și Consiliul Provizoriu de Uniune Națioanlă.

Cuvinte-cheie: *Constituție, Consiliul Provizoriu de Uniune Națioanlă, Frontul Salvării Naționale, legitimitate, revoluție, tranziție.*

THE REVOLUTIONARY GROUNDS OF POST-1989 ROMANIAN CONSTITUTIONAL ORDER

Romania's comeback to democratic constitutional order, after four decades of totalitarianism, was the result of an apparently spontaneous revolution, led by an anti-Ceaușescu faction from the former communist party, which was interested in preserving its power networks. For this reason, the configuration of the new political institutions brought together radical-liberal tendencies as well as a proclivity towards the preservation of the national-communist *Establishment*. In the genesis of the new post-communist constitutional order, it is worth noting the contributions of two institutions legitimized by the revolution: the National Salvation Front Council and the Provisional National Unity Council.

Keywords: *Constitution, Provisional National Unity Council, National Salvation Front, legitimisation, revolution, transition.*

Introducere

Organizarea politico-juridică a României contemporane este rezultatul unui îndelungat proces de adaptare la exigențele democrației pluraliste, de consolidare a culturii civice și de perfecționare a mecanismelor administrativ-birocratice. În cadrul acestui proces, România a fost uneori un actor pasiv și mimetic, alteori unul activ și „inventiv”; perioadele de modernizare și democratizare au alternat cu cele de recul în materie de raționalitate administrativă și de impunere a dictaturii. Astfel, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, spre exemplu, s-au înregistrat progrese majore pe calea modernizării, continuate până în preajma celui de-al doilea război mondial. În schimb, din 1938 România a intrat într-o „epocă a dictaturilor” – începând cu dictatura regală a lui Carol al II-lea, continuând cu cea militară a Mareșalului Ion Antonescu și sfârșind cu dictatura comunistă. La finele lui 1989 țara noastră a reintrat pe orbita democratică, în urma unei revoluții anticomuniste.

La două sute de ani după celebrul eveniment istoric numit Revoluția franceză din 1789, în întreaga Europă răsăriteană avea să se declanșeze un profund proces de schimbare politică, în urma căruia au căzut pe rând dictaturile comuniste de inspirație sovietică, în locul lor instaurându-se regimuri democratice de inspirație occidentală. Căderea dictaturilor și renașterea democrației, împreună cu schimbările din planul economiei (trecerea de la economia socialistă planificată și centralizată, bazată pe proprietatea de stat, la economia capitalistă concurențială bazată pe proprietatea privată) și al culturii, conturează așa-numitul fenomen al „tranziției”.

Problemele tranziției instituționale au fost în mod fundamental legate în România (ca în oricare altă tânără democrație) de procesele și mecanismele noii sinteze constituționale, după eliminarea edificiului totalitar și după traversarea unei perioade de vid constituțional. Schimbările politice produse după 22 decembrie 1989 corespund fenomenului de dizolvare implicită și explicită a legii fundamentale a statului socialist și de construcție și legitimitate a statului de drept, o legitimitate care s-a servit copios de argumentele revoluției anti-comuniste.

* O parte din acest text se regăsește în volumul *Meandrele democrației. Tranziția politică la români*. Iași: Polirom, 2002.

Etapele construcției noii ordini constituționale

Când sistemele politice sunt antrenate în ciclul schimbărilor, „vârful aisbergului” îl reprezintă totdeauna structura instituțională: ea este prima care se descompune (parțial sau total) și se recompune pe baza unor valori și norme politice și sociale noi. Purtător al mecanismelor, al simbolurilor și practicilor formale ale sistemului, scheletul instituțional este principala țință a mișcărilor reformiste sau revoluționare. Elementele a căror inerție este însă mult mai mare, rezistând și după ce s-au produs deja cosmetizările sau restructurările din temelii ale sistemului, țin de comportamentele și mentalitățile politice, precum și de bazele sociale și ideologice ale acestora. Revoluția română din 1989 a schimbat fundamental cadrele instituționale ale puterii; a generat dispariția unor actori politici și apariția altora noi. Consecințele ei ultime se lasă însă așteptate; cel puțin o generație va trebui să evolueze pe scena politică a țării pentru ca spiritul democrației autentice să se instaleze durabil la nivelul comportamentului cotidian al politicianului, funcționarului și cetățeanului și pentru ca instituțiile să se transforme din simple forme de import în expresii ale fondului sistemului constituțional românesc.

Tranziția instituțională, începută odată cu instalarea noii puteri legislative și executive, a cunoscut trei faze distincte: a) *faza instituțiilor provizorii*, reprezentată în plan legislativ de Consiliul Frontului Salvării Naționale (transformat apoi în Consiliul Provizoriu de Uniune Națională), iar în planul executivului – de Guvernul condus de Petre Roman; ea a durat de la sfârșitul anului 1989 până la alegerile din 20 mai 1990; b) *faza Constituantei*, în care instituțiile au rezultat, pe de o parte, din scrutinul de la 20 mai 1990 (alegându-se atunci Parlamentul bicameral, cu statut de Constituantă, și Președintele Republicii), iar, pe de altă parte, din actele normative specifice elaborate de forul legislativ; c) *faza statului constituțional pluralist*, după adoptarea Constituției în Parlament și validarea ei prin referendum, la 8 decembrie 1991.

După intrarea în vigoare a noii Constituții, România a început un proces laborios de completare și de consolidare a structurilor instituționale, evoluând spre un sistem politic ce reproduce în bună măsură cadrele formale ale democrației occidentale, păstrând însă supărător de multe obiceiuri, prejudecăți și rețele informale care își au originea în comunism sau pe care analiștii le asociază spiritului balcanic.

Cauzele legitimării revoluționare a noii ordini constituționale

Situația structurilor politice din România a fost mult diferită de cea existentă în țările în care tranziția a avut ca inițiatori partidele comuniste reformate. În timp ce Uniunea Sovietică, Cehoslovacia, Polonia și Ungaria își modernizaseră, în ultimii ani ai regimului comunist, vechile instituții legislative și executive (adaptându-le la exigențele democrației și pregătindu-le astfel pentru epoca post-comunistă), România era nevoită ca, odată cu înlăturarea lui Ceaușescu, să abandoneze întreg sistemul instituțional al puterii politice, compromis iremediabil de dictatură. La 22 decembrie 1989 țara intra într-un vid constituțional și de putere, care trebuia completat rapid de o forță fundamental opusă vechiului regim, forță capabilă în același timp să evite anarhia specifică revoluțiilor, să administreze treburile curente și, în plus, să dea direcția dezvoltării viitoare a sistemului politic. Neexistând însă, în timpul regimului dictatorial, nicio mișcare coerentă de opoziție, nicio organizație alternativă și nici vreo forță de rezervă a Partidului Comunist, conducătorii revoluției s-au văzut în situația dificilă (și riscantă, totodată) de a crea o structură instituțională *ad-hoc*^{*}.

Ținând seama de contextul apariției sale, forța politică ce își asuma conducerea revoluției s-a autointitulat Frontul Salvării Naționale. Denumirea era inspirată, desigur, de celelalte structuri similare de pe mapamond care, urmărind fie eliberarea națională, fie înlăturarea dictaturilor, s-au numit „Fronturi”. Noua forță politică, apărută spontan (potrivit conducătorilor ei), neavând la început nici trăsăturile unei instituții etatice, nici pe cele ale unui partid, trebuia să preia toate funcțiile de legiferare și de administrare a țării. Dar întrucât forma ei difuză și compoziția mozaicată nu-i permiteau desfășurarea unor activități coerente și specializate, Frontul a trebuit să-și constituie la nivel central un organism operativ – așa-numitul Consiliu. În timp ce mulți revoluționari își declarau apartenența la Front, legitimându-se politic și sugerând deja formarea unui nou partid, doar câțiva „aleși” au ajuns în echipa decizională.

^{*} În discursul televizat din 26 decembrie 1989, Ion Iliescu afirma: „Revoluția noastră are o particularitate deosebită. Ea este rezultatul unei acțiuni spontane a maselor, expresie a nemulțumirilor acumulate de-a lungul anilor (...). Este total falsă ideea că ar fi putut fi vorba de o lovitură de stat realizată de câteva forțe organizate, ba încă și cu sprijin din afară. Adevărul este că acest Consiliu al Frontului Salvării Naționale este emanația mișcării și nu a precedat mișcarea. Aceasta implică și un dezavantaj, o dificultate pe care noi o întâmpinăm astăzi, pentru că trebuie să ne constituim, să ne organizăm ca structuri ale noii puteri” (1995: 31).

Conducerea centrală a Frontului (Consiliul FSN) a fost inițial un organism politic dotat cu putere absolută. În condițiile în care Consiliul de Stat (instituția legislativă comunistă cu funcționare permanentă) și Guvernul fuseseră dizolvate, Consiliul Frontului a preluat deopotrivă atribuțiile legislative și pe cele executive. Clarificarea statutului și a atribuțiilor sale în noul sistem al puterii din România avea să se realizeze abia prin Decretul-lege privind constituirea, organizarea și funcționarea Consiliului Frontului Salvării Naționale și a consiliilor teritoriale ale FSN, publicat în Monitorul Oficial al României nr.4 din 27 decembrie 1989. Prin acest Decret-lege, CFSN își reglementa juridic existența și organizarea ulterioară, fixându-și în același timp propriile limite și competențe. Dintr-un organism dotat cu putere absolută Consiliul se transforma într-o autoritate ce cumula atribuțiile legislativului și ale șefului statului din regimurile democratice.

Decretul-lege din 27 decembrie nu se limita la reglementarea funcționării noului organ al puterii. El cuprindea și câteva prevederi de natură constituțională, care pentru moment n-au devenit un subiect de confruntare politică, dar care ulterior au alimentat valuri repetate de contestări. Astfel, după ce prezenta Frontul și după ce reitera obiectivele sale anunțate în „Comunicatul” din 22 decembrie, Decretul-lege stabilea numele țării (eliminând apelativul de Republică Socialistă), drapelul (același tricolor, dar fără stema statului socialist) și forma de guvernământ (republica).

Articolul 2 și următoarele reglementau organizarea și prerogativele CFSN, precum și organizarea și atribuțiile consiliilor teritoriale ale Frontului. În calitatea sa de „organ al puterii” (în dreptul constituțional socialist din România, sintagma „organ al puterii de stat” privea autoritatea legislativă), Consiliul Frontului Salvării Naționale avea următoarele atribuții: adoptarea cu majoritate simplă a decretelor cu putere de lege și a decretelor; numirea și revocarea prim-ministrului; aprobarea listei cabinetului propus de premierul desemnat; numirea și revocarea președintelui Curții Supreme de Justiție și a procurorului general al republicii; reglementarea sistemului electoral; desemnarea comisiei de elaborare a proiectului noii Constituții; aprobarea bugetului statului; acordarea gradelor de general, amiral și mareșal, precum și trecerea în rezervă sau reactivarea respectivelor cadre militare; instituirea și acordarea decorațiilor; acordarea grațierii și comutarea pedepsei capitale (pedeapsa cu moartea avea să fie abolită prin Decretul-lege din 7 ianuarie 1990); ratificarea și denunțarea tratatelor internaționale; declararea stării excepționale, a mobilizării generale sau parțiale și a stării de război.

Președintele Consiliului avea ca prerogative: reprezentarea statului român în relațiile internaționale; încheierea tratatelor internaționale; numirea și rechemarea din misiune a ambasadorilor României; primirea scrisorilor de acreditare ale ambasadorilor străini la București; acordarea cetățeniei și rezidenței cetățenilor străini în România; acordarea dreptului de azil; aprobarea adopțiilor internaționale privindu-i pe cetățenii români.

În virtutea inerției organizatorice moștenite de la vechiul regim politic, Decretul-lege prevedea înființarea de consilii ale FSN în unitățile administrativ-teritoriale, având statutul de „organe ale puterii locale, ierarhic subordonate Consiliului Frontului Salvării Naționale”. În decembrie 1989, descentralizarea era de neimaginat pentru deținătorii puterii, obișnuți vreme de decenii cu un stat super-centralizat, în care raporturile de subordonare făceau parte din cel mai firesc peisaj administrativ. Putem presupune, însă, că menținerea subordonării ierarhice (chiar dacă într-o formă mai flexibilă) reprezenta, în primele zile după căderea dictaturii, o măsură strategică: puterea de la București trebuia să fie sigură că are controlul asupra întregului teritoriu și că vidul de putere administrativă de la nivel local s-a umplut cu structuri loiale revoluției. Consiliile teritoriale ale FSN preluau de la vechile autorități (Consiliile populare și comitetele sau birourile lor executive) toate structurile tehnice (serviciile de specialitate ale administrației locale), care aveau să funcționeze fără vreo modificare, pentru a asigura continuitatea serviciilor publice.

Frontul Salvării Naționale și Revoluția „blocată”

Modul de organizare (într-o structură ierarhică inspirată de cadrele „centralismului democratic” socialist) și atribuțiile Consiliului FSN, precum și ale consiliilor teritoriale, demonstau faptul că Frontul Salvării Naționale este moștenitorul fostului partid unic, întrucât el formase „legislativul” (Consiliul) și tot el controla administrația locală. Nu în ultimul rând, Frontul își subordona Guvernul și Armata. Din acest motiv, Consiliul FSN devenea cea mai importantă miză politică. Deși se declarase o structură provizorie a puterii, menită numai să administreze țara până la primele alegeri libere, Consiliul putea practic să imprime orice direcție cursului schimbării politice din România.

Consiliul FSN demonstrase deja că este capabil să netezească drumul spre legitimitate echipei lui Ion Iliescu. Apoi, profitând de situația excepțională în care lua deciziile, CFSN stabilise forma de guvernământ –

republica, fapt ce nu convenea adeptilor monarhiei. CFSN evitase să scoată în afara legii Partidul Comunist Român, pe motiv că el se autodizolvase. Tot CFSN elaborase Decretul-lege nr.8 din 31 decembrie 1989 privind înregistrarea și funcționarea partidelor politice și a organizațiilor obștești în România, act normativ care favoriza o fărâmițare politică deloc utilă pentru opoziția pe cale de a se naște.

Frontul primelor zile ale revoluției a demonstrat că nu era un organism politic unitar. El reunea, atât la nivelul conducerii centrale, cât și în teritoriu, oameni foarte diferiți din punctul de vedere al profesiei, al culturii și, nu în ultimul rând, din unghiul opțiunilor politice. În afara principiilor-doleanțe exprimate în „Comunicatul” din 22 decembrie, nu existau puncte comune între cei care compuneau Frontul. Or, pentru ca să poată fi o reală formațiune politică, FSN-ul ar fi avut nevoie de un proiect coerent pentru realizarea obiectivelor din „Comunicat”, proiect care să fie liantul politic. În absența proiectului, Consiliul FSN a fost incapabil de a crea structuri instituționale care să reprezinte un pas înainte pe calea democrației. Singurul lucru pe care l-a făcut a fost acela de a consacra juridic ceea ce revoluția realizase deja; astfel, „CFSN se comporta mai puțin ca un conducător politic al revoluției, cât mai degrabă ca un funcționar al acesteia. Ca și cum ar fi fost în așteptarea unui actor politic autentic, care să preia puterea, știind într-adevăr la ce să o folosească” [4, p.96]. În aceeași ordine de idei, Vladimir Pasti afirma că Frontul apărut în zilele revoluției nu a fost un mecanism special creat pentru perpetuarea puterii unei fracțiuni reformiste din fostul Partid Comunist Român. Frontul Salvării Naționale a reprezentat un sistem care era „nerevoluționar”, dar nu voit contrarevoluționar. Ce-i drept, diferențele de nuanță sunt demne de luat în seamă, din perspectiva istoriei recente; însă, în primele săptămâni după revoluție nimeni nu avea timpul și dispoziția necesare judecăților nuanțate. O structură a puterii care nu operase nicio schimbare majoră (în afara abrogării unor legi ale regimului trecut) și nu părea să aibă niciun proiect clar pentru viitorul țării apărea drept conservatoare și neo-comunistă. Această instituție provizorie ce reacționa doar la presiunea străzii trebuia reformată, pentru a redobândi autoritate și credibilitate.

Revoluția din decembrie permisesese, prin specificul ei, instalarea la putere a unui grup de orientare socialistă. Însă ea nu putea permite menținerea monopartidismului. Așa încât, imediat după ce Frontul și-a declarat intenția de a participa la alegeri (amânându-le pentru luna mai, deși inițial le fixase în aprilie), partidele nou-înființate au organizat manifestații de protest, în care cereau ca liderii Frontului să-și mențină promisiunea inițială de a nu transforma conducerea revoluției într-o formațiune politică. Spiritul protestatar era încă deosebit de viu în primele luni după revoluție. Parcă pentru a compensa tăcerea și obediența care marcase războiul român timp de decenii, oamenii erau gata oricând să participe la demonstrații de stradă, indiferent de motivul pentru care erau organizate: de la nemulțumirea față de vreun director de întreprindere sau față de programul de distribuție a apei calde până la chestiunile politice majore; strada era locul privilegiat de soluționare a problemelor. Conștientă de forța sa, care răsturnase dictatura, populația uza de instrumentul manifestațiilor de stradă cu o bucurie copilărească. În aceste condiții, pentru un lider politic sau sindical era ușor de mobilizat o mulțime protestatară; iar când motivul demonstrației se revendica de la obiectivele și idealurile revoluției, oamenii rezistau cu greu tentației de a ieși în stradă.

Argumente revoluționare aveau însă atât FSN-iștii, cât și opoziții lor. Cei dintâi afirmă că și-au riscat viața pentru victoria revoluției; de aceea aveau dreptul și datoria să gestioneze schimbarea de sistem pe care o declanșaseră în decembrie '89; mai aveau și datoria de a nu lăsa țara pe mâna unor persoane lipsite de experiență și de legitimitate*. La rândul lor, conducătorii partidelor nou-înființate (sau, după caz, renăscute) afirmă că revoluția n-a fost făcută pentru ca un grup de foști comuniști (fie ei și reformatori) să-și însușească puterea și să blocheze procesul democratic. Pentru o revoluție anticomunistă trebuiau neapărat lideri anti-comuniști! După cum pe bună dreptate afirma Corneliu Coposu în discuțiile cu conducerea Frontului, dacă o grupare politică (fie că se numește „Front”, fie că poartă un alt nume, ce-i dezvăluie mai clar identitatea de partid) girează puterea până la alegeri, exercitând în același timp funcția legislativă, executivă și judecătorească, nu poate intra în concurență pe picior de egalitate cu celelalte partide; așadar, prin faptul că deținea singur toate pârghiile puterii, Frontul urma să fie favorizat în alegeri. Aceste argumente contradictorii au alimentat demonstrațiile de stradă și tratativele politice care au condus, în cele din urmă, la crearea unui nou organism al puterii legislative (Consiliul Provizoriu de Uniune Națională), un organism ce avea și el o origine revoluționară, dacă avem în vedere „continuitatea” manifestațiilor politice începute în decembrie '89.

* Unora dintre liderii „partidelor istorice” li se reproșă faptul că în perioada dictaturii au stat în Occident, departe de suferințele poporului. În aceste condiții, lor li s-ar fi diminuat capacitatea de a evalua corect realitățile românești și, în plus, n-ar mai avea dreptul de a da lecții de democrație compatrioților care, după ce au suportat teroarea comunistă, au reușit să-și cucerească singuri libertatea.

Revirimentul revoluționar. CPUN și pregătirea noii ordini constituționale

După demonstrațiile anticomuniste și anti-FSN din 28 ianuarie 1990 și după contra-demonstrația Frontului din 29 ianuarie (prima încheiată cu atacarea sediului Guvernului, iar a doua cu atacarea sediilor partidelor istorice), s-a ajuns la un compromis de principiu, la 1 februarie 1990. Consiliul Frontului Salvării Naționale urma să se transforme în Consiliu Provizoriu de Uniune Națională, prin includerea în componența sa, pe lângă reprezentanții FSN (devenit partid politic), a reprezentanților altor 30 de partide (în final vor intra în CPUN 38 de partide și 9 organizații ale minorităților).

Funcționarea noului organism al puterii legislative a fost reglementată prin Decretul-lege privind Consiliul Provizoriu de Uniune Națională, act normativ publicat în Monitorul Oficial al României, nr.27 din 9 februarie 1990. În expunerea de motive a Decretului-lege, se preciza faptul că peisajul politic din România post-revoluționară s-a schimbat, ca urmare a realizării obiectivelor anunțate în „Comunicatul” din 22 decembrie: astfel, de la absența formațiunilor politice legal constituite s-a ajuns la pluripartidism, însuși FSN-ul transformându-se în partid politic. Pentru a se respecta principiul separației puterilor în stat, devenea necesară o restructurare a Consiliului FSN.

Restructurarea privea două elemente fundamentale: a) *numele* legislativului nu mai cuprindea sintagma „Front al Salvării”, întrucât nu trebuia să preia titulatura vreunui partid; numele de Consiliu Provizoriu de Uniune Națională reda cel mai bine noua realitate politică, precum și natura și scopurile unei puteri legiuitoare ce rezulta dintr-un calcul al echilibrului post-revoluționar, în absența legitimității conferite de votul popular (respectiv, o instituție provizorie, o sinteză de compromisuri menită să asigure stabilitatea în țară, până la crearea instituțiilor legitime ale statului); b) *componența* noului legislativ marca o serie de modificări în viața politică, atât în practica parlamentară, cât și în echilibrul forțelor politice: astfel, legislativul nu mai era „emanația” unui singur partid, ci devenea o instituție aidoma celor din democrațiile pluraliste consacrate, având un grup ce simboliza puterea (FSN) și unul care constituia opoziția (restul partidelor incluse în CPUN); în al doilea rând, minoritățile naționale erau reprezentate ca oricare dintre partidele nou-înființate; în fine, Frontul Salvării Naționale intra în competiție politică în calitatea sa de partid, dar ca *primus inter pares*, întrucât el păstra o majoritate relativă în noul legislativ (în realitate, formațiunea politică FSN nu deținea 50% din mandate în CPUN; fostului Consiliu al Frontului – ca organism al puterii, și nu ca formațiune politică – i se rezervaseră 50% din cele 253 de mandate, dar unii dintre reprezentanții vechiului CFSN în noul CPUN au migrat către alte partide sau au optat pentru statutul de independenți).

Schimbările structurale la nivelul puterii legislative au generat o modificare semnificativă a spectrului politic românesc. În primul rând, forțele de extracție socialistă, grupate inițial în FSN, aveau o contrapondere reprezentată de partidele care se declarau de centru sau de centru-dreapta. Chiar dacă unele dintre noile partide aveau programe de stânga, ele se situau aproape automat în opoziție față de FSN, dată fiind ponderea lor minoră în cadrul legislativului, dar și acceptarea lor problematică de către o societate acaparată de discursul consensualist al puterii. Astfel că, după sentimentul general al unității și al consensului care dominase perioada fierbinte a revoluției, a început să se instaleze, de pe la mijlocul lui ianuarie, un spirit contestatar: a face opoziție devenea din ce în ce mai mult o chestiune de bun gust sau de atitudine democratică și intelectualistă. În plus, mișcările politice care gravitau invariabil în jurul principiilor și obiectivelor stabilite prin „Comunicatul CFSN” din 22 decembrie erau nevoite să depună un efort de construcție a identității, în perspectiva alegerilor. A continua reiterarea discursului revoluționar (care era asociat FSN-ului și figurilor lui mai importante) însemna pentru noile formațiuni să-și asume riscul de a se confunda cu Frontul. Așadar, neavând neapărat un proiect politic diferit de cel „frontist”, cele mai multe dintre noile partide au ajuns să-și caute identitatea exclusiv în atitudinea de opoziție față de FSN.

În planul vieții parlamentare, Consiliul Provizoriu de Uniune Națională a fost prima „școală a democrației” din România. În cadrul dezbaterilor din CPUN, stilul politic al unanimității și al consensului a fost înlocuit cu practica negocierilor și a compromisurilor – specifică regimurilor democratice. Existența unei majorități și a unei opoziții a oferit acțiunii de legiferare (în pofida îngreunării) posibilitatea de a evita în mai mare măsură erorile de ordin constituțional, precum și pe cele care țineau de oportunitatea diverselor politici publice.

Crearea CPUN-ului n-a însemnat doar apariția unei opoziții parlamentare capabile (iar uneori chiar dornice) să temporizeze actul legiferării prin practica amendamentelor, ci și instituirea unor noi proceduri. Dacă în vechiul CFSN Biroul executiv era un organ de decizie care îndeplinea atribuțiile Consiliului (putând astfel să emită acte normative), Biroul executiv al CPUN nu mai avea decât rolul de a pregăti lucrările legislativului.

Activitatea de legiferare, desfășurată expeditiv în vechea structură a puterii, adopta – odată cu crearea CPUN – calea parlamentară clasică: procedura legislativă cuprindea o fază de pregătire a proiectului de lege (prin cooperare cu organele de stat specializate pe domeniul ce urma a fi reglementat), avizarea proiectului de lege la comisia de specialitate din cadrul CPUN, faza de aprobare a proiectului de către Biroul executiv al CPUN, dezbaterile parlamentare și votul în plen.

Noul legislativ, numit CPUN, „a pregătit trecerea treptată de la o formă de putere, legitimată până atunci de *consensul național* față de ideile și principiile revoluției anticeaușiste și anticomuniste, la o putere legitimată de legalitatea instituțiilor fundamentale ale statului, în urma rezultatelor scrutinului liber exprimat” [1, p.257].

Desigur, prin geneza sa (legată de negocierile între reprezentanții partidelor nou-create și puterea legislativă născută în revoluție), Consiliul Provizoriu de Uniune Națională nu era un veritabil parlament: el reprezenta doar partidele prin acordul cărora se constituise, și nu pe alegători. Formațiunile politice înființate în baza Decretului-lege nr.8 din 31 decembrie 1989 aveau foarte puțini membri, instabili și slab orientați doctrinar sau programatic. Aderența conjuncturală (oportunistă sau pur și simplu în spiritul aventurii) la un partid sau la altul nu avea nimic în comun cu opțiunea politică în cunoștință de cauză.

Totuși, CPUN a fost un pas decisiv pe calea tranziției instituționale. Pe lângă faptul că a elaborat o serie de legi fundamentale pentru evoluția vieții politice din România (în special Legea electorală), o contribuție majoră a CPUN-ului la construcția democrației a reprezentat-o pregătirea populației pentru viața parlamentară, prin televizarea dezbaterilor și printr-o largă publicitate a activităților din sfera procesului de legiferare.

Bibliografie:

1. BANCIU, A. *Istoria vieții constituționale în România*. București: Șansa, 1996.
2. BOCANCEA, C. *Meandrele democrației. Tranziția politică la români*. Iași: Polirom, 2002.
3. ILIESCU, I. *Momente de istorie*. București: Editura Enciclopedică, 1995.
4. PASTI, V. *România în tranziție. Căderea în viitor*. București: Nemira, 1995.

Prezentat la 08.07.2015